

T.C.
SERHAT KALKINMA AJANSI
Iğdır Yatırım Destek Ofisi

IĞDIR İLİ YATIRIM DESTEK VE TANITIM STRATEJİSİ

Kasım 2016

1. ANA METİN

1.1. MEVCUT DURUM

1.1.1. İktisadî Sektörlerin Dağılımı

İlin, gayri safi katma değer payı açısından iktisadî durumu incelendiğinde TRA2 bölgesine (Kars, Ağrı, Ardahan ve Iğdır illerinden oluşan bölge) paralel olarak hizmet, tarım-hayvancılık ve sanayi sektörleri şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Tablo 1.1.1: Gayri Safi Katma Değer Açısından TRA2 Bölgesinin Durumu

Yıl	Hizmet (%)			Tarım (%)			Sanayi (%)		
	2004	2008	2011	2004	2008	2011	2004	2008	2011
TRA2	53,7	62,8	61,2	34,4	24,6	24,8	11,9	12,6	14,0

Kaynak: TÜİK, Gayri Safi Katma Değer Verileri.

Tablo 1.1.1’de yer alan oranlar Türkiye ortalamasının altında yer almakla birlikte son yıllarda hizmet ve sanayi sektörlerinde artışın olduğu ve tarımdaki payın azaldığı görülmektedir. Bunun sebebi olarak köylerden şehirlere doğru göçün devam etmesi, şehirleşme oranının artması ile birlikte şehirlerde yaşayanların sadece hizmet veya sanayi sektöründe istihdam edilebilmesi, hizmet ve sanayi sektörlerinde gelir akışının daha hızlı olması, devlet teşviklerinin öncelikle sanayi olmak üzere hizmet sektörü üzerinde olumlu etkiye yol açması, sanayide gerçekleşen yatırımların marjinal etkisinin daha yüksek olması ve tarım dışı sektörlerin daha fazla mali kayıt altında olması gösterilmektedir.

Bununla birlikte sanayi ve hizmetler sektöründeki gelişmeler altyapı sorunları, nitelikli istihdam, ulusal büyük pazarlara ve hammadde kaynaklarına uzaklık, tanıtım eksikliği gibi bazı sorunlardan dolayı oldukça yavaş ilerlemektedir.

1.1.2. İstihdam Durumu

İktisadî faaliyetlerin istihdam açısından durumuna bakıldığında sıralamanın tarım-hayvancılık, hizmet ve sanayi şeklinde olduğu görülmektedir. Tarımda istihdam edilenler hariç bırakılırsa 10 kişi ve üzeri istihdam sağlayan hizmet ve sanayi sektörlerinde istihdam edilenlerin durumu Tablo 1.1.2’de gösterilmektedir.

Tablo 1.1.2: Iğdır'da Çalışanların Sektöre ve Cinsiyetine Göre Dağılımı

Sektörler	Toplam Kadın İstihdamında Sektörün Payı (%)	Toplam Erkek İstihdamında Sektörün Payı (%)	Sektörün Toplam İstihdam İçindeki Payı (%)
Ulaştırma ve depolama	10,2	35,1	31,3
Toptan ve perakende ticaret	20,9	26,0	25,3
İmalat	17,4	8,9	10,2
İnşaat	2,0	11,2	9,8
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	22,1	6,2	8,7
Eğitim	8,7	4,2	4,9
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	14,6	2,1	4,0
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	1,1	2,8	2,6

Kaynak: İŞKUR, Iğdır İşgücü Piyasası Araştırma Raporu, 2015

İstihdam açısından bakıldığında Iğdır'da en fazla istihdam sağlayan sektörün ulaştırma ve depolama olduğu görülmektedir. İldeki toplam istihdamın %31,3'ü, toplam erkek istihdamının da %35,1'i gibi çok yüksek bir kısmı söz konusu sektörde istihdam edilmektedir. Bu durumun sebebi olarak ulaştırma sektörünün son yasal düzenlemeler çerçevesinde kayıt altına alınması neticesinde kayıtlı istihdam istatistiklerinde bu sektörün öne çıkması gösterilebilir.

Iğdır'daki ulaştırma ve depolama sektörünün büyüklüğü sanayi faaliyetlerinin yoğunluğundan ziyade, Iğdır'ın sınır ticareti ve Türkiye'nin diğer şehirlerinde üretilen ürünlerin İran, Türkmenistan, Azerbaycan gibi ülkelere ulaştırılması faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Nitekim Ekonomi Bakanlığı'nın gerçekleştirdiği İl İl Dış Ticaret Potansiyeli çalışmasında Iğdır, iç pazardan ziyade dış pazarlara odaklanmış iller grubunda yer almaktadır.

Ulaştırma ve depolama sektörünü toptan ve perakende ticaret ile imalat sektörü takip etmektedir. Toptan ve perakende ticaretin ilin ihracat yapısı incelendiğinde ulaştırma ve depolama sektörünün tamamlayıcısı olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

İmalat ve inşaat sektörü, il ekonomisinde önemi artan diğer sektörlerdir. Bununla birlikte Türkiye genelinde olduğu gibi inşaat sektörünün dış etkenlere karşı kırılğan olduğu ve dış ticaret faktörü hariç bırakılırsa imalat dahil birçok sektörü etkilediği değerlendirilmektedir.

Tablo 1.1.2’de dikkati çeken bir diğer durum toplam kadın istihdamında imalat sektörünün payının yüksek olması ve idari ve destek hizmet faaliyetleri ile toptan ve perakende ticaretin ardından 3. sırada gelmesidir. İmalat sektöründe kadın istihdam oranının yüksek olması ilde son zamanlarda yatırım tanıtım faaliyetleri çerçevesinde gerçekleştirilen tekstil ve hazır giyim yatırımlarından kaynaklanmaktadır. Bu durumun önümüzdeki dönemde daha hızlı bir şekilde artması beklenmektedir.

İstihdama ilişkin son değerlendirme konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetlerinde istihdam edilen kişi sayısının toplam istihdam içindeki payının düşük olmasına ilişkindir. Bu durum çevre illere kıyasla Iğdır’ın önemli bir turizm destinasyonu olmaması nedeniyle orta ve uzun vadede değişmeyecektir. Nitekim 31 Ekim 2016 tarihi itibarıyla ilde turizm işletme belgeli sadece 2 adet 3 yıldızlı ve 1 adet tek yıldızlı otel bulunmaktadır. Bununla birlikte sınır kenti Iğdır’a çok sayıda yabancı turistin geldiği, gelenlerin Azerbaycan ve İran vatandaşı olduğu ve büyük ölçüde alışveriş amaçlı geldiği görülmektedir.

1.1.3. Dış Ticaret

Iğdır, dış ticaret fazlası veren iller arasında yer almaktadır. TRA2 bölgesinde gerçekleştirilen ihracatın %60’ını Iğdır gerçekleştirmekte olup, Iğdır’ın ihracatının %70’i de Azerbaycan-Nahcivan’a yapılmaktadır.

Tablo 1.1.3: Iğdır’ın Dış Ticareti-2015 (1000 \$)

	İhracat	İthalat	Toplam
Iğdır	132.004	14.050	146.054
TRA2	220.703	116.400	337.103
Türkiye	143.838.871	207.234.359	351.073.230

Iğdır’ın ihracat yapısı incelendiğinde ilk 3 ürün grubunun imalat sanayi, tarım ve ormancılık ve toptan ve perakende ticaret olduğu anlaşılmaktadır. İmalat sanayide alt ürün gruplarına bakıldığında yapı malzemeleri, gıda, kimya, metal, makine, tekstil ve hazır giyimin ön plana çıktığı görülmektedir. Anılan ürün gruplarından makine, tekstil, kimya ve gıdanın ağırlıklı olarak Iğdır dışında üretilen malların ihracatı şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Bununla

birlikte yapı malzemeleri ve metal ürünlerin Iğdır'da üretilerek ihraç edildiği görülmektedir. İhracat konusunda bilgi düzeyinin yeterli olmadığı, ilde gümrük müşavirinin bulunmadığı ve dış ticaret ödeme yöntemlerinin yeterince bilinmediği Iğdır Gümrük Müdürlüğü'nün verilerinden anlaşılmıştır.

İlin dış ticaret yapısı komşu ülkelerin taleplerine karşı oldukça duyarlıdır. İhraç ürünleri genellikle düşük veya orta teknoloji ve ikamesi kolay ürünlerdir. İlde toptan ve perakende ticaret faaliyetleri ilin nüfusuna ve iç pazarın büyüklüğüne kıyasla oldukça canlıdır. Bu durum ilin sınır ticareti kapsamında Azerbaycan ve İran ile gümrüksüz ticaret yapabilmesi ile açıklanabilmektedir. Diğer taraftan ilin sanayi ürünlerinin komşu ülkelerde bilinirliği de yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Bunun en önemli sebebi ildeki işletmelerin komşu ülkelerdeki fuarlara katılım sayısının çok sınırlı düzeyde kalmasıdır.

1.1.4. Öncelikli Sektörler ve Üretim Yapısı

1.1.4.1. Tarım

Iğdır'ın şehirleşme oranı 2015 yılı itibariyle %55,8'dir. İlin yaklaşık %45'i kırsal alanda yaşamaktadır. Bu açıdan Iğdır'ın başlıca geçim kaynağı tarım sektörüdür. Sektörün yapısına bakıldığında hububat, yem bitkileri, meyve-sebze üretimi ile hayvancılık ve arıcılık faaliyetlerinin olduğu görülmektedir. Sektör nüfusun %45'ini içermesine rağmen katma değer açısından %25'ini oluşturmaktadır. Bu da tarım sektöründeki katma değer düşük olduğunu göstermektedir. Son dönemde seracılık ve örtü altı üretimi ile kanatlı hayvancılık faaliyetleri de gerçekleştirilmektedir. Iğdır'ın yüzölçümünün %41'inin mera olmasına rağmen ilde mera hayvancılığında ziyade çiftlik hayvancılığının yaygınlaştığı görülmektedir. Ovadaki ve ovaya yakın yerlerdeki meraların birçoğunun mera vasfını taşımadığı ve özellikle küçükbaş hayvancılıkla uğraşanların yaz mevsiminde geniş ve verimli meraları bulunan Ardahan ve Kars iline hayvanlarını götürdüğü görülmektedir.

Iğdır, Doğu Anadolu Bölgesinde mikro klima özelliği gösteren, çevresindeki illere göre yaklaşık 800 metre aşağıda bulunan ve verimli sulanabilir Sürmeli Ovasına sahip olan bir ildir. Bu özellikleri nedeniyle ilde meyve-sebze üretimi yaygındır. Başta elma olmak üzere kayısı, kavun, karpuz, domates gibi ürünler bölge illerine gönderilmektedir. Iğdır Kayısı Türkiye çapında bilinir bir çeşit olup, yaş olarak Rusya'ya votka ve Rusların geleneksel tatlısı kompot yapımında kullanılmak üzere (genellikle) Trabzon üzerinden ihraç edilmektedir.

Bununla birlikte tarım sektöründeki altyapı sorunları da üretimde verimliliği doğrudan etkilemektedir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 2016 yılı Ekim ayında ilan edilen havza bazlı ürün destekleme programı çerçevesinde Iğdır'da buğday, arpa, yem bitkileri, mısır (dane), kuru fasulye ve pamuk (kütlü) üretimi destekleme kapsamında yer almıştır. Yaklaşık 30 yıldır üretimi yapılmayan pamuğun Iğdır Ovasında tekrar yetiştirilmesi ve bu çerçevede ilde çırçır tesislerinin kurulması beklenmektedir.

1.1.4.2. Hizmet

Tarım dışı alanda en fazla istihdam sağlayan ve her ilde üniversitelerin kurulmasının ardından üniversite mezunu iş arayan kişi sayısında ortaya çıkan artışı değerlendirebilecek sektör, hizmet sektörüdür.

Iğdır'da hizmet sektörü mevcut durum kısmında da ifade edildiği gibi başta ulaştırma ve depolama olmak üzere toptan ve perakende ticaret, inşaat, idari ve destek faaliyetleri (muhasabe, sekreterlik vb.), eğitim ile insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri alanında yoğunlaşmaktadır.

Iğdır'a gelen yabancı turistlerin (İran ve Azerbaycan) genellikle alışveriş için kente geldikleri görüldüğünden alışveriş veya ticaret merkezlerine yönelik yatırımların ilerleyen dönemde artması öngörülmektedir.

İlde ortaya çıkan yüksek tahsilli işgücünün istihdam edilebileceği alt sektörlerin başında Iğdır'da hâlihazırda bulunmayan çağrı merkezi gelmektedir. Çağrı merkezini rehabilitasyon (yaşlı ve çocuk) merkezleri, öğrenci yurdu, kreş ve gündüz bakımevleri ile yenilenebilir enerji yatırımlarının izlemesi beklenmektedir.

Iğdır Yatırım Destek Ofisi tarafından 2016 yılı Ekim ayında tamamlanan "Iğdır ve Foto Voltaik (FV) Güneş Elektrikliği" çalışmasına göre Iğdır'ın ışınım değeri esas senaryo olarak 1636 kWh/m²-yıl olarak ölçülmüştür. Söz konusu değer, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından uygun görülen yatırımlar için eşik değer olarak bildirilen 1620 kWh/m²-yıl değerinin üzerindedir. Diğer taraftan Iğdır, Hakkâri'den sonra Türkiye'de en uzun güneşlenme süresine sahip olan ildir. Iğdır'da hâlihazırda FV güneş elektrikliği tesisi

olmamasına rağmen önümüzdeki dönemde gerek yerli gerekse de yabancı yatırımcıların söz konusu veriler ışığında FV güneş elektriği yatırımı yapmaları beklenmektedir.

1.1.4.3. İmalat

Iğdır'daki kayıtlı istihdamın sektörel dağılımına göre 3. sırada bulunan imalat sektörü, son yıllarda şehirleşmenin de etkisiyle gelişmektedir. İmalat tesisleri sanayi sitesi, organize sanayi bölgesi (OSB) veya bu iki bölgenin dışında yer almaktadır. İmalat tesislerinin ekseriyetinin OSB bünyesinde yerleşmeye başladığı görülmektedir. Iğdır'a 24 km mesafedeki Iğdır OSB, toplam 105 sanayi parselinden oluşan, alt ve kısmen üst yapısı gerek ilgili Bakanlık gerekse de Kalkınma Ajansı mali destekleri ile büyük ölçüde tamamlanmış olan bir sanayi bölgesidir. Son 3 yılda Iğdır OSB'ye gelen yatırımcı sayısı %67 oranında artmış ve Iğdır kendi bölgesinde imalat alanında en fazla yatırım teşvik belgesi alan il olmuştur.

Iğdır OSB'de üretimi yapılan/yapılacak olan alt sektörler süt ve süt ürünleri, meze-konserve-reçel, çikolata, metal ürünler, asansör, ahşap ürünler, yapı malzemeleri, kimya, doğal taş, bims, plastik, tekstil ve hazır giyimdir. OSB'de tüm ruhsat ve izin işlemlerinin tek bir mercii üzerinden (OSB Müdürlüğü) yürütülmesi, alt ve kısmen üst yapısının hazır olması, yatırım teşvik ve desteklerinde OSB'deki işletmelere öncelik verilmesi ve söz konusu süreçlerin hızlı ilerlemesi yatırımcıların OSB'yi tercihinde etkili olmaktadır. Iğdır OSB'nin II. etabının yeni açılması nedeniyle yatırımcılara tahsis edilebilecek arazi konusunda yeterli imkân mevcuttur.

Sanayi sitesi 1971 yılında kurulan ve 317 dükkândan oluşan bir bölgedir. Ekseriyetle oto bakım ve onarım faaliyetleri icra edilmekle birlikte PVC, mobilya, ahşap ve metal doğrama gibi işler de yapılmaktadır.

OSB ve sanayi sitesi dışında kalan tesisler ya hammadde kaynağına (pomza-bims) ya da şehre daha yakın olma (tekstil) arzusu ile tesislerini kurmuşlardır. Bu bölgelerde kurulacak tesisler için alınacak izinler yetkisine göre belediye veya il özel idaresinden alınmaktadır.

Iğdır ilinin genel sanayi yapısı incelendiğinde, önümüzdeki dönemde komşu ülkelerin talebi ve ihracat olanakları, teşvik ve desteklerin niteliği, yatırım ortamı ve genel ekonomik durum veri olarak kabul edilirse Tablo 1.1.4'te yer alan sektörlerin gelişme kaydedeceği öngörülmektedir.

Tablo 1.1.4: Iğdır Sanayisinde Gelişme Potansiyeli Olan Alt Sektörler

Sıra No	Sektör	Açıklama
1	Metal Ürünler	Iğdır'da katma değeri en yüksek üretim hâlihazırda metal sektöründedir. Metalden el arabası, dış cephe iskele, çöp konteyneri, tel örgü ve tel çit, ferforje, baz istasyonu ve trafik direkleri gibi Doğu Anadolu Bölgesi'nde sadece Iğdır'da üretilen ve ihraç edilen ürünler bulunmaktadır. Son 5 yılda metal sektöründeki yatırımların %80 oranında artış gösterdiği görülmektedir.
2	Kimya	Başta temizlik ürünleri olmak üzere ilde üretimi yapılan ve önemli ihracat kapasitesi bulunan sektörlerden birisi de kimya sektörüdür. Dünya Bankasının bölgesel yatırım ortamını değerlendirme çalışmasında da TRA2 Bölgesinde kimya üretiminin sadece Iğdır'da olduğu tespit edilmiştir.
3	Yapı Malzemeleri	Iğdır'da yoğun bir şekilde pomza ve silis kaynakları bulunmaktadır. Bu mineraller bims ve yapı kimyasalları üretiminin temel girdilerini oluşturmaktadır. Söz konusu ürünlerin dışında boya, EPS, ahşap doğrama, PVC, boru gibi diğer yapı malzemelerinin üretimi de gerçekleştirilmekte ve ihraç edilmektedir.
4	Tekstil ve Hazır Giyim	Özellikle 6. Bölge teşviklerinin yürürlüğe girmesinin ardından Iğdır'da tekstil imalatında önemli bir ivme yakalanmıştır. İstanbul'da çok sayıda Iğdırlı tekstilci kendi memleketlerinde yatırım kararı almış ve üretime geçmişlerdir. Tekstil hızlı istihdam sağlaması ve sanayi kültürünü aşılması nedeniyle oldukça önemlidir. İlerleyen dönemde pamuğun da ekilmesi ile çırçır fabrikalarının tekrar kurulacağı değerlendirilmektedir.
5	Gıda	Iğdır'da tarımsal üretim potansiyeli oldukça yüksektir. Üretilen doğal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve ihraç edilmesine yönelik gelişmeler kaydedilmektedir.
6	Basit Sağlık Gereçleri	Son dönemde özellikle İran ve Azerbaycan'a yönelik serum, şırınga, lastik, yara bandı, ameliyat eldiveni, sargı bezi, sıhhi kâğıt ürünleri gibi basit sağlık gereçlerinin üretilmesine yönelik girişimler yapılmıştır.

1.2. SORUN ALANLARI

1.2.1. Hâlihazırda Yaşanılan Sorunlar

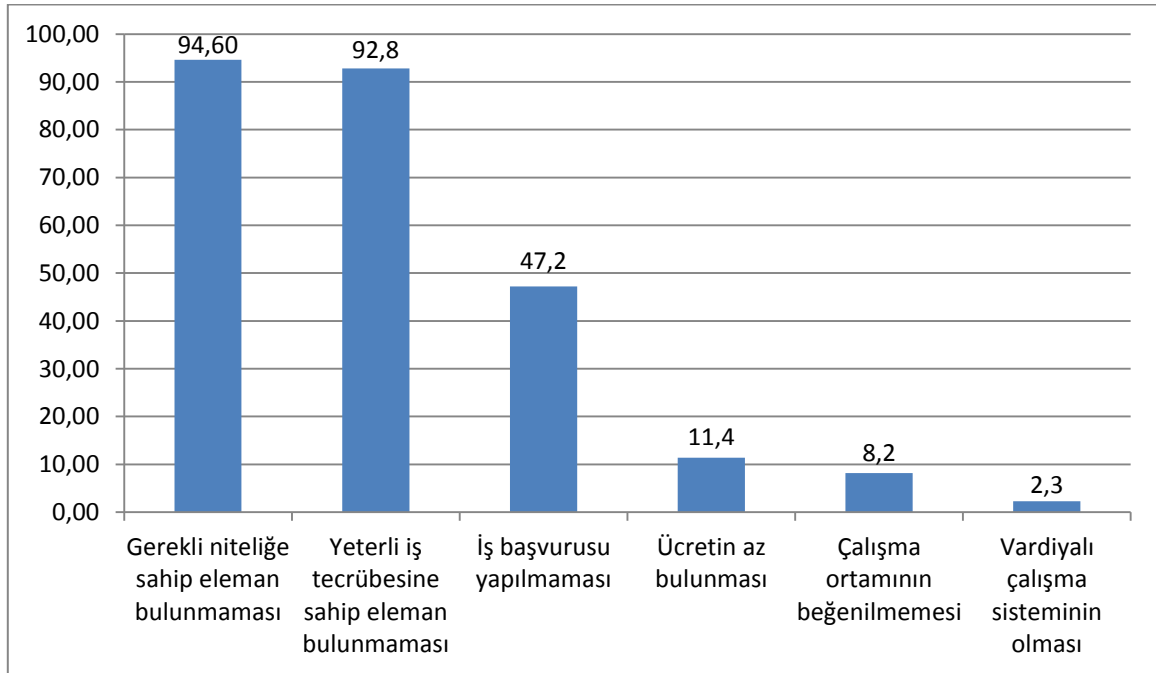
1.2.1.1. Açıklamalar

Iğdır'da yatırım gerçekleştiren işletmeler ile yapılan anket ve görüşmelerde tespit edilen sorunların %82'sinin il veya bölge içinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu duruma göre ilde öne çıkan sorunlar şu şekilde sıralanabilmektedir.

➤ İşgücü sorunları

Iğdır'daki işletmelerin %60'ının eleman temininde güçlük çektiği, aynı oranın ise Türkiye genelinde %26,9 olduğu Iğdır İşgücü Piyasası Araştırma (İPA) Raporunda tespit edilmiştir. Temininde güçlük çekilen meslek gruplarına bakıldığında %17.1 ile profesyonel meslek mensuplarının ilk sırada geldiği görülmüştür. Bunu %16 ile büro hizmetlerinde (özellikle muhasebe) çalışanlar; %14.8 ile tesis ve makine operatörleri ve %14.7 ile hizmet ve satış elemanları takip etmektedir. Teminde güçlük çekilmesinin nedenleri Grafik 1.2.1'de gösterilmektedir. (İşletmeler birden fazla sebep saymışlardır.)

Grafik 1.2.1: İşgücü Temininde Güçlük Çekilme Nedenleri



Grafik incelendiğinde en fazla belirtilen neden, gerekli niteliğe sahip elemanın bulunmamasıdır. Bu sorunun özellikle ulaştırma ve depolama, tekstil, metal ürünler, inşaat, satış-pazarlama ve muhasebe konularında ortaya çıktığı görülmektedir. Ücret yetersizliği, vardiyalı çalışma veya çalışma ortamının beğenilmemesi gibi sorunların oranının düşük olduğu görülmektedir. Grafikte dikkat çekici bir diğer husus iş başvurusunun hiç yapılmaması

olmasıdır. Bu sorunun sağlık, eğitim, muhasebe ve bakım-onarım gibi hizmet sektörlerinde ortaya çıktığı değerlendirilmiştir.

Gerekli niteliğe sahip elemanın bulunması, işletmelerin yüksek maaşlarla eleman istihdam etmesiyle sonuçlanmaktadır. Ancak yüksek maaş da soruna kalıcı çözüm olamamaktadır. Iğdır'a gelen nitelikli personel şehrin genel görüntüsü, alt ve üst yapısı (asbestli borular, elektrik kesintileri, kanalizasyonun taşması, yolların bozukluğu vb.), sosyal imkânları, sağlık ve eğitim altyapısı gibi şehirde yaşamayı etkileyen unsurların düzeyini yeterli bulmamakta ve kısa sürede şehri terk edebilmektedir. Nitekim Iğdırlı olmayan kamu görevlilerinin de şehirde ortalama görev yapma süresi 16 ay olarak tespit edilmiştir.

➤ *Nakliye Maliyetleri*

Iğdır, Türkiye'nin en doğu ucunda yer alan bir ildir. İstanbul'a 1510 km mesafededir. Bu nedenle imalat sektöründeki firmalar Batı illerinden getirdikleri hammaddeleri yüksek nakliye bedelleri ile getirmektedir. Iğdır'ın Batı illerine mamul ürün nakliye masrafları ise ildeki TIR sayısının fazlalığı ve Batı illerine yük almak amacıyla boş gidilmesi nedeniyle rekabetçi bir konumdadır. Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda;

- Iğdır'da veya bölgede hammaddesi bulunan ürünler,
- Komşu ülkelerden daha uygun fiyatlara alınabilen hammaddelerden elde edilen ürünler,
- Hammaddesi Batı illerinden gelmekle birlikte katma değeri veya ihracat imkânı fazla olduğu için Iğdır'da üretimi uygun olan ürünler

Şeklinde 3 temel unsura dayanan üretim yapısı ortaya çıkmaktadır. Bu unsurların dışında kalan üretim yapan işletmelerin yüksek maliyetler nedeniyle kısa ömürlü olduğu ve sürekliliğinin olmadığı görülmüştür.

➤ *İdarî Sorunlar*

Iğdır'da gerek bürokrasi, gerek mevzuat, gerekse de uygulama konusunda bazı idarî sorunlar yaşanabilmektedir.

Sorunların başında yer tahsis işlemleri gelmektedir. OSB içinde sanayi sektöründe yer temini konusunda büyük sorunlar yaşanmamaktadır. Bununla birlikte OSB dışında sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinde yatırım yapılmak istenmesi halinde yer temininde sorunlar yaşanabilmektedir. İl topraklarının vafını yitirmesine rağmen %41'inin mera olması, yer

tahsisi için uygun arazileri oldukça sınırlamaktadır. Geriye kalan araziler ise tarım arazisi, dağlık bölge ve yerleşim alanıdır.

Hazine dışında kalan bazı devlet kurumlarına ait gayrimenkullerin yatırımcılara tahsisi ise tamamen ilgili kurumların inisiyatifindedir. Bu kurumların başında Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM), Belediyeler, Tarım Kredi Kooperatifleri, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı gibi kurumlar gelmektedir. Söz konusu kurumlardan gayrimenkul temini veya kiralanması yoğun ve etkili siyasî çaba sonucu gerçekleşebilmektedir.

Bürokratik süreçlerin (yazışma, ihale, teşvik belgesi tamamlama vizesi vb.) uzun sürmesi veya konunun sürüncemede kalması çoğunlukla kamu çalışanlarından kaynaklanmaktadır. Organize Sanayi Bölgesindeki yatırımlarda hemen hemen tüm işlemler OSB Müdürlüğü üzerinden yürütüldüğü için süreçler hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte OSB dışındaki yatırımlarda yatırımcının muhatap olmak zorunda kaldığı kurumların gereken çalışmaları vaktinde ve gerektiği gibi yerine getirmediği görülebilmektedir. Bunun sebebi çoğunlukla yöneticilerin veya memurların konuya gereken önemi ve özeni atfetmemeleridir. Aynı şekilde yapılması gereken yazışmaların zamanında yapılmaması, yatırımcıların lehine olan altyapı çalışmalarının ihalelerindeki gecikmeler, yatırım teşvik belgelerinin tamamlama vizelerinin ortalama 6 ay sürmesi ve tamamlama vizesinin getirilerinden geç faydalanma yatırımcıları olumsuz yönde etkilemektedir.

➤ *Altyapı Sorunları*

İğdir OSB'de devam eden bazı altyapı çalışmalarının tamamlanması sonucu altyapı sorunlarının olmayacağı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda BOTAŞ tarafından doğalgazın çekilmesi, güvenlik duvarı ve takviye içme suyu hattının Kalkınma Ajansı mali desteği ile yapılması, sıvı atık arıtma tesisinin ise ilgili Bakanlık kredisi ile karşılanması çalışmaları devam etmektedir.

Bununla birlikte OSB dışında kalan yerlerde altyapı sorunlarının imalat başta olmak üzere hizmet sektörünü de etkileyen yönleri bulunmaktadır. Bu açıdan en önemli sorun elektrik kesintileridir. Zaman zaman günde 3-4 defa plansız kesintinin olduğu görülebilmektedir. Elektrik dağıtım işi özelleştirilmesine rağmen altyapının çok eski olması ve gerekli yatırımların yeni yeni yapılması birçok işletmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Elektrik kesilmediği durumlarda ise voltaj değişimlerinin çok sık olması özellikle makinelerin hassas

elektronik aksamalarına büyük zararlar vermekte ve makinelerin tamir edilmesi için geçen süre zarfında işletmeler büyük maddi kayıplara uğramaktadırlar.

Iğdır sanayi sitesinin ise çok ciddi altyapı sorunları bulunmaktadır. Yağmur suyu, arıtma, elektrik ve yol yapısı en önemli sorunları olarak ortaya çıkmaktadır. Yağmurlu günlerde yolların bozukluğunun da etkisi ile sık sık 20-25 cm derinliğinde su birikintileri oluşabilmektedir.

Tarım sektöründeki en önemli altyapı sorunu aşırı sulama, arazilerin bölünmüşlüğü ve veraset durumlarına ilişkin sorunlardır. Iğdır Ovası Aras Nehri ve kolları tarafından sulanmaktadır. Su kaynaklarına yakın olan Batı Iğdır Ovası sulama suyunu aşırı derecede tükettiğinden ovanın Doğu kısmına su yeterli miktarda ulaşamamaktadır. Aşırı sulama aynı zamanda tuzlanma problemine de yol açmaktadır. Arazilerin son yasal düzenleme öncesine kadar bölünebilmesi birim başına üretim maliyetinin artmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan arazi sahiplerinin vefatı üzerine mirasçılar arasında şifahi olarak bölünmesine rağmen veraset işlemlerinin yapılmamış olması sözleşmeli çiftçilik, devlet destekleri gibi uygulamaların önünde engel olarak durmaktadır.

➤ *Finansa Erişim İmkânlarının Kısıtlı Olması*

Finansa erişim imkânlarının kısıtlı olması Iğdır'dan ziyade Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerine münhasır ve tüm sektörleri kapsayan bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Finans kuruluşları Doğu ve Güneydoğu'daki yatırımcıların faaliyetlerini riskli gördükleri için kredi sırasında yüksek oranlarda teminat istemektedirler.

Hizmet ve sanayi sektörlerine yönelik destekler sunan KOSGEB'in desteklerinin içeriğinin zenginleştirilerek daha cazip hale getirilmesi ve bu desteklere erişimde bölgeler arası fırsat eşitliğinin sağlanması yatırımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. KOSGEB'in Iğdır'daki müdürlüğünde az sayıda uzmanın görev yapması da desteklerin tanıtımında aksamalara yol açabilmektedir.

Tarımsal destekler alanında Iğdır'da Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) bulunmadığından çevre illere göre dezavantajlı durumdadır. Adı geçen kurumun 2017 yılında tüm illerde kurulması beklenmektedir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın sunduğu diğer desteklerde (DAP, Kırsal Kalkınma Yatırımlarının

Desteklenmesi Programı vb.) ise proje uygulama ve izleme sistemlerinin revize edilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Ayrıca söz konusu desteklerin paydaşlar tarafından yeterince bilinmediği ve paydaşların anlayabileceği şekilde tanıtımının da yapılmadığı görülmektedir.

➤ *Bölgenin Kötü Şöhreti ve İlin Tanıtım Eksikliği*

Iğdır, terör faaliyetlerine taviz vermeyen bir il olmasına rağmen Doğu Anadolu Bölgesi ili olduğu için Batı illerinde adı ne yazık ki terörle anılabilmektedir. Bu durum özellikle imalatçı firmaların ürünlerinin Batı illerine pazarlanması sırasında önyargılara maruz kalmasına yol açabilmektedir. Özellikle kamu ihalelerine giren işletmelerin bazı zorluklarla karşılaştıkları sıkça ifade edilmektedir. Diğer taraftan Doğu Anadolu'da üretilen bir ürünün kalite standardının düşük olduğu ön kabulü de bu durumu ne yazık ki körüklemektedir. Söz konusu durum, nitelikli elemanın bölgeye gelerek istihdam edilmesi konusunda da yaşandığından hizmet sektörlerini de etkilemektedir.

Iğdır ile ilgili yapılan bir çalışmada Iğdır denilince akla ilk gelen hususun mikro klima ve pamuk olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ardından Iğdır Kayısının geldiği görülmüştür. Diğer taraftan ilin olumlu imajının yerleştirilmesi adına yapılan çalışmalarının henüz başlangıç düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu konuda en önemli gelişme THY'nin reklam filmleri olmuştur. İlin yatırımlar açısından tanıtımı ise çeşitli platformlarda gerçekleştirilmekle birlikte bu çabaların ilgili kurumların işbirliği halinde yoğunlaştırılması da gerekmektedir.

Iğdır sınır kenti olduğundan ihracat yapma potansiyeli her zaman mevcuttur. Ancak çevre ülkelerde yeterli tanıtımın yapılmadığı, ulusal ve uluslararası fuar katılımlarının düşük olduğu, ihracat ve ihracat destekleri konusunda bilgi düzeyinin yeterli olmadığı ve Iğdır'da üretilen ürünlerden komşu ülkelerde ticaret yapanların yeterince haberinin olmadığı görülmektedir.

➤ *İmalat Sanayinin Yapısal Sorunları*

Iğdır'da sanayi yapısı genel olarak katma değeri düşük ve ikamesi kolay ürünlerin üretimini içermektedir. Bu durum ekonomik dalgalanma dönemlerinde işletmelerin aşırı derecede duyarlı olmasına neden olurken ihracat kapasitelerini de olumsuz yönde etkilemektedir. İmalat yapısında katma değeri daha yüksek ürünlerin üretimine geçilmesi ve ihracatının yapılması önem arz etmektedir.

1.2.1.2. Tablo

No	Sorun Alanı	Yaşandığı Sektörler
1	İşgücü sorunları	Sanayi ve hizmet
2	Nakliye maliyetleri	İmalat sanayi
3	İdarî sorunlar	Tarım, hizmet ve OSB dışındaki sanayi
4	Altyapı sorunları	OSB dışındaki sanayi, tarım ve hizmet
5	Finansa erişim imkânlarının kısıtlı olması	Sanayi, hizmet ve tarım
6	Bölgenin kötü şöhreti ve ilin tanıtım eksikliği	Sanayi ve hizmet
7	İmalat sanayinin yapısal sorunları	Sanayi

1.2.2. Strateji Döneminde Yaşanması Muhtemel Sorunlar (Riskler)

1.2.2.1. Açıklamalar

Strateji döneminde yukarıda yer alan sorunların azalma eğilimi göstermesi beklenirken yaşanacak gelişmelerle birlikte ortaya çıkması beklenen sorun kümelenmeye ilişkin olacaktır.

➤ Kümelenme Sorunu

Iğdır'ın ekonomik yapısı incelendiğinde hâlihazırda kümelenme şartlarını tam olarak barındırmasa da potansiyel vadeden iki sektör lojistik ve yapı malzemeleri imalatıdır. Ancak söz konusu sektörlerin gelişmesine rağmen aralarındaki bağlantı ve işbirliği imkânları bireysel davranışlar nedeniyle sekteye uğramakta ve rekabet edebilirlik gücünü azaltmaktadır.

1.2.2.2. Tablo

No	Sorun Alanı	Yaşanması Muhtemel Sektörler
1	Kümelenme sorunu	Lojistik ve Yapı Malzemeleri İmalatı

1.3. HEDEFLER

1.3.1. Açıklamalar

Iğdır'ın yatırım alanındaki vizyonu ve 2023 yılına kadar ulaşılması beklenen hedefleri aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

➤ *Vizyon*

“Türkiye’nin 3 ülke ile sınır olan tek ili olmasının avantajlarını sonuna kadar kullanmış, alt yapısı ve yeterli insan kaynağı ile tarım, lojistik ve öncelikle ihracatı hedefleyen imalat sanayi sektörlerinde Doğu Anadolu Bölgesi’nin önemli merkezlerinden birisi haline gelmiş, yeşil enerjiyi kullanarak sürdürülebilir kalkınma yoluna girmiş bir serhat şehri Iğdır”

➤ *Hedefler*

- İş Gücünün Niteliğinin ve İstihdam Edilebilirliğinin Artırılması

Mevcut durum başlığı altında yer verilen sektörlerin ihtiyaç duyduğu işgücünün daha nitelikli hale getirilmesi ve istihdam edilebilirliklerinin artırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede insan kaynaklarını geliştirmeye yönelik planlama ve eğitim faaliyetlerinin ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

- Altyapı Hizmetlerinin İyileştirilmesi

Sorun alanlarının başında gelen altyapının bütüncül bir bakış açısı ve ilgili kurumların ortak çabaları sonucu istenilen düzeye gelmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede enerji, ulaşım, atık yönetimi, içme-sulama ve kullanma suyu, arazi toplulaştırma ve doğalgaz gibi altyapı çalışmalarının tamamlanması önem arz etmektedir.

- İmalat Sanayide Katma Değerin ve İhracatın Artırılması

Iğdır’ın sanayi yapısında ağırlıklı olarak düşük ve orta teknoloji ve ikamesi kolay ürünlerin bulunması nedeniyle strateji döneminin sonunda katma değeri daha fazla olan ürünlerin üretilmesi hedeflenmektedir. Diğer taraftan imalata dayalı ihracatın artırılması, ihracat bilgi seviyesinin yükseltilmesi ve ihracat yapılan ülke sayısının ve ürün çeşidinin artırılması hedeflenen hususlardır.

- Yeşil Enerji Kullanan İşletme Sayısının Artırılması

Iğdır’ın yıllık 1636 kWh/m² düzeyinde olan ışıınım değerinden istifade eden ve enerji maliyetlerini azaltarak daha fazla rekabetçi olan işletmeler, sürdürülebilir kalkınmanın da önemli bir hedefidir. Strateji döneminde özellikle sanayide ve tarımsal faaliyetlerde başta güneş enerjisi olmak üzere yeşil enerjinin kullanılmasının artırılması hedeflenmektedir.

- İşletmelerin Bilgi ve Teknolojiyi Kullanma İmkânlarının Artırılması

İşletmelerin çağa ayak uydurması, yeni üretim metotlarını bilmesi ve son teknolojik gelişmelere kolaylıkla uyum sağlayabilmesi önemli bir hedefdir.

- İşbirliği Yapma Kültürünün Geliştirilmesi

Strateji döneminin sonuna kadar belirli sektörlerde işletmelerin birlikte iş yapma kültürünün geliştirilmesi ve kümelenmenin faydaları üzerinde çalışmalar yürütülerek rekabet edebilirlik düzeyinin artırılması hedeflenmektedir.

- Iğdır'ın Yurtiçi ve Yurt Dışında Etkin Yatırım Tanıtımının Yapılması

Iğdır'ın Batı illerindeki algısı, komşu ülkelerdeki bilinirlik düzeyi ve ürün kalitesine yönelik endişelerin gerekli etkin ve etkili tanıtım faaliyetleri ile azaltılması hedeflenmektedir. Bu süreçte görsel ve yazılı yerli ve yabancı basın yayın kuruluşlarının tanıtımları, ulusal ve uluslararası fuarlara katılım, bölgedeki işadamlarının görüşleri ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri büyük önem arz etmektedir.

1.3.2. Tablo

No	Hedef	Gösterge
1.1	İş Gücünün Niteliğinin ve İstihdam Edilebilirliğinin Artırılması	İşgücü eğitim programı ve mesleki eğitim sonucunda işe yerleştirme oranları
1.2	Altyapı Hizmetlerinin İyileştirilmesi	Elektrik kesinti sayıları, gerilimin (voltajın) sürekliliği ve niteliği, doğalgaz abone sayısı, yeterli ve nitelikli sulama suyuna erişen çiftçi sayısı, toplulaştırılan arazi miktarı,
1.3	İmalat Sanayide Katma Değerin ve İhracatın Artırılması	İmalatçı firmaların yaptığı ihracat miktarı ve ihracat yapılan ülke sayısı, ihraç edilen ürünlerin sayısı, ihraç edilen ürünlerin maliyet-satış fiyatları arasındaki ortalama fark, imalatçı firmaların kişi başı ihracat miktarı, düzenlenen ihracat eğitimi ve katılımcı sayısı
1.4	Yeşil Enerji Kullanan İşletme Sayısının Artırılması	Tesisinde yenilenebilir enerji sistemi kullanan işletme sayısı
1.5	İşletmelerin Bilgi ve Teknolojiyi Kullanma İmkânlarının Artırılması	Sosyal medya ve internet sitesi kullanan işletme sayısı, e-ticaret sitelerinde ürünleri satılan işletme sayısı
1.6	İşbirliği Yapma Kültürünün Geliştirilmesi	Kümelenmeyi teşvik eden KOSGEB ve Ekonomi Bakanlığı desteklerine yapılan başvuru sayısı
1.7	Iğdır'ın Yurtiçi ve Yurt Dışında Etkin Yatırım Tanıtımının Yapılması	Katılım sağlanan yurt içi ve yurt dışı sektörel fuar sayısı, konuyla ilgili ulusal basında çıkan haber sayısı, gerçekleştirilen yatırım tanıtım etkinlikleri sayısı

2. 2017 YILI EYLEM PLANI

2.1. Açıklamalar

2017 yılında Iğdır'ın sorun yaşadığı veya hedeflediği konulardan işgücü, altyapı, yeşil enerji kapsamında güneş enerjisi ve yatırım tanıtım konularına odaklanılması planlanmaktadır.

Söz konusu süreçte ilk olarak işgücü eğitim programlarının niteliği ve sayısı, mesleki eğitimin durumu ve bu eğitimleri tamamlayanların işe yerleşme durumları konularında çalışmalar yürütülecektir. İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulunun öncelikli sektörleri destekleyecek şekilde yönlendirilmesi ve karar alması sağlanacaktır. Bu amaçla işgücü eğitim programlarının yatırımcılara tanıtımı, öncelikli sektörlerde işgücü eğitim programlarının açılması, insan kaynağını geliştirmeye yönelik kursların yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Yapılan değerlendirmelerde yatırımcının öncelikli sorununun işgücüne ilişkin olduğu ve insan kaynaklarının eğitime önem verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Diğer taraftan yatırımcıların sorun yaşadığı altyapı konularının çözüme kavuşturulması için ilgili kurum ve kuruluşların 2017 yılı yatırım programı çerçevesinde yürüttüğü çalışmaların hızlandırılması, koordinasyonu ve ilerleme durumlarının izlenmesi gerekmektedir. İlde altyapı çalışmaları devam eden elektrik, doğalgaz, atık yönetimi, ulaşım, içme-kullanma suyu ve arazi toplulaştırma faaliyetlerindeki gelişmeler ve tespit edilen eksiklikler ilgili kurumlarla birlikte değerlendirilecektir. Iğdır OSB'nin 2017 yılında devam edecek olan güdümlü proje desteğindeki altyapı faaliyetlerinin sonuçları yakından takip edilecektir.

2016 yılı sonunda hazırlanan Iğdır'ın güneş enerjisinden fotovoltaik panellerle elektrik üretme potansiyelini tespit etmeye yönelik araştırma-geliştirme raporunun sonuçları, 2017 yılında ilgili kurumlar nezdinde lobi çalışmalarının yürütülmesi sırasında kullanılacaktır. Iğdır, Türkiye'nin en uzun güneşlenme süresine sahip ikinci ili olmasına rağmen Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü'nün Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası (GEPA) çalışmasında elektrik üretme potansiyeli 46. sırada gösterilmiştir. Söz konusu çalışmanın ağırlıklı olarak enlem ve rakım kriterlerini dikkate aldığı, dolayısıyla Türkiye'nin güneyinde yer alan ve yüksek rakımlı olan yerlerin rantabl olduğu gibi bir genel kabule yol açtığı; başta meteorolojik veriler (kapalı ve yağmurlu gün sayısı, kar kalınlığı, güneşlenme süresi, rüzgar hızı vb.) olmak üzere bazı önemli kriterleri dikkate almadığı çalışmanın yöntemi kısmından anlaşılmaktadır. Bu sebeple Türkiye'de sadece 38 il için güneş enerjisinden elektrik üretme lisansı verilebilmekte iken

raporun ilgili kurumlar nezdinde tanıtımının yapılarak Iğdır'ın da lisans verilen iller arasında yer alması konusunda lobi çalışmaları yürütülecektir.

2017 yılında Iğdır'ın yatırım tanıtım faaliyetlerine devam edilecektir. Bu çerçevede öncelikli sektörlere yönelik yurt içi ve yurt dışı fuar katılımı, ulusal basında yazılı ve görsel tanıtım çalışmalarının yürütülmesi, Iğdır'ın marka değerine sahip ürünlerinin coğrafi işaretinin alınması ve yatırım tanıtım organizasyonlarının gerçekleştirilmesi çalışmaları yürütülecektir.

2.2. Tablo

No	Eylemler	Yöneldiği Sorun Alanı	Sorumlu Kuruluş	Tahmini Maliyet (TL)	Planlanan Gerçekleşme Zamanı (Ay Olarak)
1.1	İşgücü eğitim programlarının yatırımcılara tanıtılması	İşgücü sorunları	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, SERKA	3.000	Aralık 2017
1.2	Öncelikli sektörlerde işgücü eğitim programlarının açılması	İşgücü sorunları	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü	3.000.000	Haziran 2017
1.3	İnsan kaynağını geliştirmeye yönelik kurs programlarının açılması (dış ticaret, muhasebe, gümrük, e-ticaret, marka-patent, yönetim sistemleri vb.)	İşgücü sorunları	Doğu Anadolu İhracatçılar Birliği, SERKA, Iğdır Gümrük Müdürlüğü, TPE, MMO	100.000	Ağustos 2017
2.1	Yatırımcıya sunulan enerji arzının sürekliliğinin sağlanmasına yönelik güçlendirme çalışmalarının yapılması	Altyapı sorunları	Aras EDAŞ	30.000.000	Aralık 2017
2.2	Iğdır OSB'ye doğalgazın ulaştırılması	Altyapı sorunları	BOTAŞ	14.000.000	Aralık 2017
2.3	Iğdır OSB'nin eksik kalan altyapı çalışmalarının tamamlanması	Altyapı sorunları	Iğdır OSB, SERKA	2.000.000	Aralık 2017
2.4	Tarımsal sulama	Altyapı sorunları	DSİ	25.000.000	Aralık 2017

	altyapısının tadilatı, yenilenmesi veya güçlendirilmesi				
2.5	Güneş enerjisinden elektrik üretiminin tanıtımı ve yaygınlaştırılması	Altyapı sorunları	SERKA, GÜNDER, İl Özel İdaresi, Iğdır OSB, GTH İl Müdürlüğü	5.000.000	Aralık 2017
3.1	Öncelikli sektörlerle yönelik fuarlara katılımın sağlanması	Bölgenin kötü şöhreti ve ilin tanıtım eksikliği	SERKA	50.000	Aralık 2017
3.2	Yazılı ve görsel basında Iğdır'ın yatırım tanıtımının yapılması/yaptırılması	Bölgenin kötü şöhreti ve ilin tanıtım eksikliği	SERKA, Iğdır Valiliği, Iğdır TSO	150.000	Aralık 2017
3.3	Öncelikli sektörlerle yönelik araştırma raporlarının, bilgi notlarının hazırlanması	Bölgenin kötü şöhreti ve ilin tanıtım eksikliği	SERKA	50.000	Aralık 2017
3.4	Iğdır kayısının coğrafi işaretinin alınması	Bölgenin kötü şöhreti ve ilin tanıtım eksikliği	Iğdır Valiliği, GTH İl Müdürlüğü, Iğdır TSO, Iğdır Ticaret Borsası, Iğdır Üniversitesi, SERKA	95.000	Ağustos 2017
3.5	Öncelikli sektörlerde faaliyet gösteren işadamlarına yönelik yatırım tanıtım organizasyonlarının gerçekleştirilmesi	Bölgenin kötü şöhreti ve ilin tanıtım eksikliği	SERKA	85.000	Aralık 2017